

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จนดูเหมือนว่าด้านจิตใจหรือจริยธรรมถูกมองข้ามไป หรือไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควรจึงทำให้เกิดภาวะเบี่ยง ความดีงาม คุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญเป็นที่ต้องการของสังคมในตัวบุคคลต่าง ๆ ลดน้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความรับผิดชอบต่อตนเอง หากเยาวชนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง เช่น การรักษาสุขภาพอนามัย การเข้าห้องเรียนตรงเวลา การทำการบ้านส่งตรงเวลา เป็นต้น จะส่งผลทำให้เขาเหล่านั้นสามารถที่จะทำงานทุกอย่างได้สำเร็จตามเวลาและเป้าหมาย เป็นสิ่งเกื้อหนุนให้เยาวชนปฏิบัติตามสอดคล้องกับกฎจริยธรรม และหลักเกณฑ์ของสังคม และเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้บุคคลประกอบภารกิจตามบทบาท และหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้สังคมเกิดความก้าวหน้า สงบสุข และเรียบร้อย เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศอีกด้วย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549 ได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศ โดยระบุถึงสังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพด้านสังคมว่า ต้องยึดหลักความสมดุล ความพอดี สามารถสร้างคนทุกคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบต่อ มีจิตสำนึกสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2549 ซึ่งมุ่งพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมมีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ลักษณะ โสกา (2537, หน้า 1-2) ได้สรุป ความรับผิดชอบต่อเป็นจริยธรรมที่สำคัญต้องปลูกฝังด้วยการอบรมเลี้ยงดู โดยการฝึกให้เด็กพึ่งตนเอง เริ่มต้นด้วยการให้เด็กช่วยเหลือตนเองในเรื่องรับประทานอาหาร การขับถ่าย การแต่งกาย เมื่อเด็กรู้จักช่วยเหลือตัวเองแล้ว ความรับผิดชอบต่อจะเกิดขึ้น เช่นเดียวกับ วัลลา ควงซาทม (2539) ได้สรุป ความรับผิดชอบต่อเป็นจริยธรรมที่สำคัญประการหนึ่งที่ต้องปลูกฝัง โดยกระทรวงศึกษาธิการ ได้ กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา โดยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้เป็นพลเมืองดี มีค่านิยมในด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมืองดี ซึ่งเป็นคุณลักษณะหนึ่งของบุคคลที่แสดงถึงความเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะทางด้านอุปนิสัย และเป็นส่วนประกอบที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคม เพราะฉะนั้น การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อ

ที่จะกระทำได้อีกฝ่ายประสานความคิด และความร่วมมืออย่างจริงจัง นับตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันโรงเรียน ตลอดจนสถาบันทางสังคมซึ่งสถาบันเหล่านี้ มีอิทธิพลในการเสริมความรับผิดชอบแก่นักเรียนเป็นอย่างมาก โรงเรียนต้องมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังความรับผิดชอบของนักเรียน โดยเฉพาะสถาบันโรงเรียนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังความรับผิดชอบแก่นักเรียน นักเรียนในวัย 6-13 ปี เป็นวัยที่สามารถปลูกฝังและเสริมสร้างความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นได้ การสร้างเสริม ความรับผิดชอบตั้งแต่วัยเด็กจะทำให้สังคมมีพลเมืองที่ดี ไม่สร้างปัญหาวุ่นวาย ทำให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี และมีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (วิภากรณ์ เรือนทิพย์, 2530) ดังที่โกเศศ คังอินทร์ (2538, หน้า 3) ได้กล่าวถึงแนวคิดของ คิวอี้ (Dewey) เกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไว้ว่า โรงเรียนจะต้องรับผิดชอบต่อการศึกษจริยธรรมควบคู่กับการให้ความรู้แก่นักเรียน ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของโรงเรียน โรงเรียนจะต้องเป็นแหล่งสร้างจริยธรรมให้แก่นักเรียน โดยจัดหาบทเรียนหรือโปรแกรมที่เกี่ยวกับสังคมสอนให้นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับสังคมเพื่อเตรียมให้นักเรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และเอควิธีย์ โทบุรินทร์ (2546, หน้า 50) ได้วิจัยพบว่า การที่จะให้นักเรียนมีความรับผิดชอบจะต้องมีการปลูกฝังด้วยการกระทำ มิใช่แต่การบอกเล่าหรืออบรมเท่านั้น แต่ควรฝึกให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ มีการปฏิบัติจริง สุณีย์ ชีรดากร (2523, หน้า 159) กล่าวว่า เด็กวัยแรกจนควรได้รับการปลูกฝังให้มีความรับผิดชอบและมี ความคิดสร้างสรรค์ เพราะเด็กวัยนี้มีความอยากรู้อยากเห็นแสวงหาความจริง มีความสนใจในสิ่งต่าง ๆ ได้นานขึ้น มีความสามารถในการใช้เหตุผล เข้าใจความหมายของคำพูดได้ถูกต้องสามารถให้คำจำกัดความที่เป็นนามธรรมได้ และชอบอภิปรายแสดงความคิดเห็นและมีความคิดริเริ่ม เด็กวัยนี้ในการแก้ปัญหาที่มีความคิด ความสามารถที่จะคิดตัดสินใจอาศัยประสบการณ์และคิดอย่างไตร่ตรอง อย่างไรก็ตาม ความรับผิดชอบแต่ละบุคคลไม่ได้เกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติ การมีความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่จะต้องฝึกฝนและปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก จะต้องปฏิบัติอย่างจริงจังจนทำให้เกิดความเคยชิน เกิดเป็นนิสัย และน้ำใจที่ฝังแน่นเป็นคุณธรรม และดำเนินต่อไปในการเรียนรู้สิ่งใด ๆ นั้นจะต้องทำให้เกิดผล 3 ประการ คือ เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติได้ และเกิดความรู้สึกในทางที่ดีต่อสิ่งนั้น ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2522 ข หน้า 70) จึงควรให้เด็กได้เริ่มต้นด้วยการปฏิบัติสิ่งที่ยาก ๆ ก่อน เช่น ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองเพราะเป็นสิ่งที่เด็กจะมองเห็นความสำคัญ และประโยชน์ได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะส่งผลให้เด็กกระตือรือร้นในการฝึกปฏิบัติ จากนั้นเด็กจะสามารถพัฒนาความรับผิดชอบด้านอื่น ๆ ให้เกิดตามมาได้โดยง่าย

การใช้เทคนิคแม่แบบจะทำให้นักเรียนได้เห็นตัวอย่างแม่แบบจริงที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง เช่น การรักษาความสะอาดของร่างกาย การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ การมี

การใช้เทคนิคแม่แบบจะทำให้ให้นักเรียนได้เห็นตัวอย่างแม่แบบจริงที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง เช่น การรักษาความสะอาดของร่างกาย การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ การมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การตั้งใจเรียน เป็นต้น เด็กจะเกิดการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติ ซึ่งแบนดูรา (Bandura, 1986 p. 17) กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้จากการเลียนแบบจะเป็นวิธีที่ทำให้เด็กเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ซึ่งเด็กที่เลียนแบบแม่แบบที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองจะทำให้เด็กเกิดมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการปลูกฝังและเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองแก่เด็ก และเยาวชนที่จะเติบโตเป็นกำลังสำคัญต่อไปในอนาคต และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศให้มั่นคง ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสร้างแม่แบบประเภทวีดิทัศน์ ซึ่งเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเอง เพื่อเป็นแม่แบบในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการใช้เทคนิคแม่แบบพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียน

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลอง
2. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการใช้เทคนิคแม่แบบมีความรับผิดชอบต่อตนเอง

หลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

3. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการใช้เทคนิคแม่แบบมีความรับผิดชอบต่อตนเอง
- ระยะติดตามผลสูงกว่ากลุ่มควบคุม

4. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการใช้เทคนิคแม่แบบมีความรับผิดชอบต่อตนเอง
- หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

5. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการใช้เทคนิคแม่แบบมีความรับผิดชอบต่อตนเอง
- ระยะติดตามผลสูงกว่าก่อนการทดลอง

6. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการใช้เทคนิคแม่แบบมีความรับผิดชอบต่อตนเอง
- หลังการทดลอง และระยะติดตามไม่แตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับครูและแนวโน้ในโรงเรียน นักเรียน ในการใช้เทคนิคแม่แบบกับนักเรียนที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองต่ำ ในสถานการณ์ทางการศึกษาต่าง ๆ

เช่น ในห้องเรียนในกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการดำรงชีวิตในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองสูงขึ้นมีพฤติกรรมการเข้าชั้นเรียนการทำงานตามที่มอบหมาย การศึกษาค้นคว้าต่าง ๆ เป็นต้น อันจะส่งผลดีต่อการเรียนของนักเรียนเอง นอกจากจะมีผลดีต่อการเรียนและมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ก็จะแผ่ขยายไปสู่ความรับผิดชอบด้านอื่น ๆ ในชีวิตของนักเรียนด้านนักเรียนเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อตนเองก็จะเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมจะช่วยยังประโยชน์แก่ส่วนรวมอีกด้วย

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้เป็นนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25
2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนบ้านช่องแสมสาร จำนวน 12 คน แบ่งออกเป็น กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 6 คน
3. ตัวแปรที่ศึกษา คือ
 - 3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่
 - 3.1.1 วิธีการเสริมสร้างความรับผิดชอบในตนเอง แบ่งเป็น
 - 3.1.1.1 การใช้เทคนิคแม่แบบ
 - 3.1.1.2 วิธีการปกติ
 - 3.2 ระยะเวลาของการทดลอง แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่
 - 3.2.1 ระยะก่อนการทดลอง
 - 3.2.2 ระยะหลังการทดลอง
 - 3.2.3 ระยะติดตามผลการทดลอง
 - 3.3 ตัวแปรตาม ได้แก่
 - 3.3.1 ความรับผิดชอบต่อตนเอง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรับรู้ฐานะและบทบาทหน้าที่ของตน ดำรงตนให้อยู่ในฐานะที่ช่วยเหลือตนเองได้ รู้จักว่าอะไรผิดอะไรถูก ยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย ไตร่ตรองดูให้รอบคอบก่อนว่าสิ่งที่ตนทำลงไปนั้นจะมีผลดีผลเสียหรือไม่ และจะเลือกปฏิบัติแต่สิ่งที่จะก่อให้เกิดผลดีเท่านั้น ซึ่งความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนที่จะทำการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1.1 ความรับผิดชอบด้านการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง คือการรู้จักระวังรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองให้สมบูรณ์อยู่เสมอ ตัวอย่างความรับผิดชอบด้านนี้ เช่น การดูแลรักษาสุขภาพฟันของตนเอง การรู้จักออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ การดูแลรักษาความสะอาดของร่างกาย ภายหลังการออกกำลังกายเพื่อไม่ให้เกิดโรคผิวหนัง การไม่นำตัวเองไปอยู่ในสภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรค รวมไปถึงการดูแลรักษาความสะอาดของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย และเครื่องใช้ส่วนตัวของตนเอง การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์

1.2 ความรับผิดชอบต่อการศึกษเล่าเรียน คือ การให้ความสนใจในการเรียน ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของตน โดยให้ความสนใจในการเรียนในห้องเรียน และให้ความสนใจต่อการทบทวนบทเรียนนอกเวลาเรียน การทำการบ้าน การเตรียมตัวสอบ การจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียน การสอนไปเรียนให้ครบ

1.3 ความรับผิดชอบต่อการงาน คือ การกระทำการกิจส่วนตัว และภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากครูมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปอย่างเรียบร้อย เช่น เป็นกรรมการนักเรียน ดูแลความสะอาดของห้องเรียน รวมไปถึงงานที่ครูที่โรงเรียนมอบหมายให้มาทำนอกเวลาเรียน เช่น งานกลุ่ม หรือรายงานของวิชาเรียน นักเรียนกระทำการกิจเหล่านี้ให้สำเร็จด้วยความตั้งใจ

1.4 ความรับผิดชอบด้านความประพฤติ คือ การรู้จักประพฤติตนให้เหมาะสมกับกฎระเบียบของโรงเรียน และประพฤติตนให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตเป็นหมู่คณะ ปรับตัวให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน ๆ และครู ฝึกฝนตนเองให้เป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและยอมรับผลการกระทำของตนเองละเว้นพฤติกรรมที่ทำให้เสื่อมเสียทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น

1.5 ความรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจส่วนตัว คือ การรู้จักประมาณในการใช้จ่าย รู้จักประหยัดค่าใช้จ่ายที่ผู้ปกครองให้มาใช้จ่ายเวลาอยู่ที่โรงเรียน รู้จักการเก็บออมเพื่อซื้อสิ่งของจำเป็นของตนเองจะได้ไม่ขอจากผู้ปกครอง รู้จักใช้และรักษาสินทรัพย์ส่วนตัวอย่างรู้คุณค่า

2. การใช้เทคนิคแม่แบบ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกตพฤติกรรมของแม่แบบที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อตนเอง โดยแม่แบบที่ใช้ในการทดลองจะนำเสนอผ่านสื่อวีดิทัศน์ตัวแบบจริงที่มีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองที่ดีและตัวแบบที่มีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองที่ไม่ดี โดยการดูแม่แบบโดยมีกระบวนการสำคัญ 4 ประการ คือ กระบวนการเอาใจใส่ กระบวนการจดจำ กระบวนการคัดลอกหรือการจำลองแบบ และกระบวนการงูใจ

3. นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนบ้านช่องแสมสาร ปีการศึกษา 2547